

۱۵ تشرین ثانی ۱۹۱۷

سای: ۱۹۶

برنجی سن

کتابخانه

علم، صنعت و اخلاق دار الحفظی مجموع

تركىيىنك بوتون آثار ادبىيەتە ولوكە پك سطحى برنظر
عطف ايتىدىكىمىز زمان يىپە كىندىسىنك ، زمانىك اولادى
صفتىلە كىندى عصرىنك الە بولوك شاعر و محررلىرى آراسىندە
بولوك بىر موقى ادبىيەتچى لادىيەتچى ، وتورك منشىلىرى آراسىندە
الىالەد بولموقى عىففە ، ايدەجىكى تىسلىم ايتەمك قابىل
دكلدر [۱] .

خىسەنك بعضى اقسامى ، بالخاصە وەرلەن « Verlainé » ،
مەنەرلىق « Materlink » و سائۇرە قادانلارك پك خوشنە
كىدردى . ھلە « مشاق العشاق » ابى برترجە ايلە فرانسىزچە
نقل ايدىلە ، مذكور محررلارك آثارى آراسىندە پك دە فرق
ايدىلە مەزىدى .

پك چوق زمان اول بر مجموعه دە تركىيىنك آتىدەكى
شەرلەرنى كوردىش و ترجه ايلەشدم . ھنە قدر شىيەدى اصلارنى
تخبطر ايدەمەيۈرسەم دە خوشمە كىندىلەرنى ايچون بورايە درج
ايتىم [۲] :

سوز كېم زانە ، كەن كويىا زانە در .
بىن عاشقم سوزمە دە بىن عاشقانە در .

فورقارم جىتتەدە عشاق راحت بولپە
اوكرە نۇرسە شىۋە خويان استابولى حور

جوان ايلر فلەك طفلى جوانى پىرزال ايلر
نەماندەر ھلال پەدر ايدىر ھلال ايلر

تركىيىنك « خىسە » ساقايدىش بىر كىن قەلمە ايتالان محررى
« مارىنى Marini » (۱۶۶۹ - ۱۶۲۵) و اونك نامنە نىسب
ايدىلەرك بر زمانلر آوروپادە پك چوق طرفدارلر قازانغىش
اولان « مارىنىزم » مىسكى كەلدى . آلمانىيادە ايكنىچى سىلەزىا
مكتىپلەر آراسىندە « رانبويە Rambouillet » ، اوتلىك ماداملەرى
بو مىسلكك ادبىيەت تەطىقى صورتىلە خلق آراسىندە تەمىنە
چايلەشەلەردىر . ھنە قدر مارىنىنك كىنج بر معاصرى اولان

[۱] دوكتور صفوت پك آثارنى تنقىد ايتىدىكى تورك و عجم
ادبىياتىك ھازىر بوتون اشعارنى نەظراً ترجه ايدىر . بولنر اوقۇدەر صادق وادورجە
مكەلدەركە اصللارنى كەلگەن لىفائىتى فەنسىلە افاادە و مەطلوب اولان تائىر
پەدىي باغلا مابەلغ افاادە ايدىرلر . بىز مذكور پەندىلەرنى اوجىك اصللارنى
بولەرق درج ايتىدەكە دە ، بوقايدە ذكىرى كىچىن ھىسەبەن آغلىش
اولامى ملحوظ بولونان دىدەنچىسىنك اصاقى بولامدەن بۇرۇن ، خەف
ايتىدەك [مترجم] .

[۲] رشاد « اسلاف » ۱ ، ۱۰۶ : « اسلاف ايچىدە ادبىياتك
انشاء نثر قىسمىدە حائىر اقتدار فوق العادە اولان اعابىلەن بىرىدە
تركىيى زادە محمد ائىدىدەكە مەقسەم ترجه حالى يازلان و يىپە مەمەل
ويلاكە حق تەبىر چەنپەلە آكارا چايدىر . »

دە دوشونوبوردى . قالدېردىنى كىسكىن ، قابىن ، آغىر كىرى چات ناداق
ايندىر نىچە كوزلى آچىلەلدى . آل قادار بر مەرسە پارچاسى توكايدىن
قويغىش ، بىرە فېرلانەلدى . عىنى زماندە آرقاسىندەكى قاپىدن بر سىس
ايتىدى :

— كېچىش اولسون اوستا !

؟ ... !

— دوندە . دون قوۋدىنى كوچوك اختارى كورونچە بوتون
بوتون شاشىردى . چاقى آفندى سوردى :

— ھانى سىنەنك اوزىك ! نە اولەل بولپە

! ... ؟

زواللى عل اوستا آغرىنى آچامادى . صاب سارى كىيىلدى .
دودانلر تىرە بوردى . او وقت چاقى آفندى دوشونىمەزلىك نىچەسى
اولان دقتى بوتانە قادار كىندىسىندە بىر مەزىت سايان بوادەمە آچىلدى .
— آرتق دوشونە ، دىدى ، اوقۇزى بىن كوندەردم .

— سەنى ؟

— آوت .

— نىچون ؟

— سەنى بىراز دوشوندىرەمك ايچون ...

صوكرا اوشىندى ، اوكا ، آياق اوستىدە ، اسانك « دوشون
برحيوان » اولەلدى ، دالغىناتلە بەش دقت خاسە سەنى قابىل ايتىدىكى ،
« ياكىلداز ، كىسكىن بىر دقت » ال صرف « دوشونچە سىز حيوانلر » .
مىنوس بر خىسەت سايلاچىنى اوزون اوزادى بە آكەلەدى . قاپىدن
چىقاركن :

— ھايدى اوغلىم ، دىدى ، دىيالىك نظامنى بوژمە قانقەما . مارانەوزك
توكاھى قالاقدىن اولور . شىيەدى قىردىك شو مەرسى ھەنە قالدېر .
بىرەنە اختاب بر توكاھ قوى !

...

بر سەات صوكرا چاقى آفندى حىرم اسكەسىنك قويۇلاچورد
دالغاندە سالانلان كەنە بىر قانچە پەندىلەردى . دون كىتىكە شرارور بىرىدىكى
« قىز قولەسى » نەك نەبە دەكېز اورتامىنە يايلىدىنى كەف ايدەك ،
مەطنان بونۇك دە اصل سېتى بولماچىدى ! اما بولماچى اكرىكەن نادانك
بىرەنە « دقت حەقىتى » اوكرە نەبەلەكى ايچون اوقادار نەمۇندەكە ...

عمر سىفائى

ادبىيات و سەنئەت

تركىيى

— كىچىن سايىدن مامەد —

« عشاق زادە ، ايلە « شىخى » تركىيىنك قدرت ادبىيەتنى شو طەرزەدە
افادە ايدىيولر :

حبات نازە و بىردى فن خط و شعر و انشا

مىسح آسا محمد تركىيى « معجزە كويىا

بو صورتله «شانی» به قدر تورک‌لرک خوشه کیتیش اولان شی، عجمستانده و هندستانده آلان رغبت و رواجده در. زمانلرک و ملئرک ذوقلری مختلفدر؛ مدنیّتک و طیفهسی ایسه اخلاق ایله برابر ملئرک ذوقلری آراسنده در. بر اشلاف حصوله ساعی بولنقددر. بو کون تورکیاده و مصرده افکار جدیده کیتدیکه داها بارز شکلر اکتساب ایدیور. «مغرائی» ویا «باقی» کبی ترنم ایتک، «عینی» ویا «ترکی» کبی یازی یازمق آرتق کیمسه نلک خاطرندن بیله کچمبور. شیمدی هر محرر داها طبیعی افکار و حیاساتک داها ساده و قولای بر لسان ایله افاده سنه غیرت ایدیور؛ و داها چوق کیمسه لر طرفندن اوقونق و آکلاشیله بیلمک غایه سنی تعقیب ایدیور.

نثر و نظمده اسکی عثمانلی ذوقی طائیفان قارئلرک، تورک یازانسانده ییشمش شاعرلری یازی لسانده و طرز بیانده طادسزلق وعدم طبیعیکله اتهام ایتیمه لری ایچون، بو معالمانلک سردینه لزوم کوردم. او زمانک ذوقی بو اولدینی ایچون، طبیعی اولنلرده معاصر تورک و عجم شعرانه اتباعاً، حقیقی شعرلر یرینه، کسل و کلاله دوشمه دن ایکی صحیفه سنی اوقولما دیغمز شعر تاصیلاقلری وجوده کیتیمک مجبوریتده قالمشلردر. هفتسلر، آیلر کچمه لکمه کبرایکی صحیفه داها اوقومنه قرار ویرمه؛ چونکه «شکر قوطوسی» کبی آغزله ویا «مرکب حتمه سی» کبی مملر، بزه، دکل هیجان بدیع حسی، «الک صیقیتلی زمانیمزده اوفق برانشراح بیله ویرمه یورکه «باقی» لری و «ترکی» لری لغت و منسویته اوقویه لم؛ و بونلرده، «کمال، حکمت» و تنجید دورندن سوکرا یقیشمن سائر تورک فلاسکرندک ذوق و لطافتی حس ایدلم.

ترکیمنک ماریتدن و اونک تأسیس کورده سی اولان مارینیزم مسلکندن ذمه قدر معلومانی یوق ایدیه در، بومسلک ایله ترکیمنک طرز تحریری آراسنده هیچ بر فرق موجود دکدر. عجمستانده بو طرز تحریر داها اونجی عصرده مظهر اعتبار اولش و بورادن بوتون عالم اسلامه پاییلمشدر.

آلمانیده الک بوبوک مارینیت «دانیل قاسپه رس Daniel Caspers» ک اشعارینه بوکون آلمان ادبیاتنک الک قبا و غیر طبیعی نمونه لری نظریله باقیمقددر. بالعکس عجملردن تورکله انتقال ایدن مارینیزم زمان ایله بونلرک روحه نفوذ ایتش و «ترکی» ده اوج کانی بولمشدر.

بو طرز تحریر غریبه چایوق مودادن دوشمش و ابدی نسیانه آیتلمش اولدینی حالده، شرقده عجملر زدنده بوکونه قدر محافظه ایدیلشدر. تورک ادبیاتنک عجملردن «شانی»، یازدینی بر سورو عالی مقالات ایله بومسلک سقعی عثمانلی ادبیاتندن دفع و طرد ایتش و کنج نسلک ساده و طبیعی بر لسان ایله یازمه سنی تأمینه موفق اولمشدر.

درویش پاشانک اولدیمه ملی و طبیعی بر لسان ایله ترنم ایتدیکینی یوقا ریده کوردمشک. فقط او صیراده هرکس، عجم مارینیزمنی تورک ادبیاتنه مهارتله آتیلایان «باقی» به اقتدا ایتدیک ایچون، درویش پاشانک اشعارنه معاصرلر ونده اخلاف عتدنده رغبتنه مظهر اولامامشدر. او زمانکی و داها سوکراکی نسللر ایلمک محصولات شاعرانه سیله تورک یازانسانک حاکم بکانه سی کسان «باقی» به یورو اولنقد مفضلر قالمشلردر.

باقینک ییشی صره کیتیمک ایسته مینلر درویش پاشانک عاقبتیه دوچار اولشای یمنی الی الاید کوشه نسیانه آیتلمشلردر. کیم بیایر بو بوبوک شاعرک خاطر می هیچ احیا ایدیه کچیمکدر؟ بو کونکی تورک نسل «باقی» نغی، نابی ... وایغ، کبی حائر شهرت صنایدک آتاریشه باقدرق، معاصرلرک شویله بول اوستی ذکر ایدره ک کچوردرکلی بعض شاعرلرک بو کون تحظه بیله لایق اولما دقلری ظن ایدیور. حالبوکه بو طرز محاکمه نلک سقیم اولدیمه الک جلی برهان، بنی، بر قاج شعری و «مردانامه» سیله دور تنجیدن اول ییشمش بوتون تورک شعراسندن زیاده تسخیر ایتش اولان درویش پاشادر. درویش پاشا مارینیت دکل، لسانده و تبلیغ افکارده «شانی»، کمال، حکمت، ناجی، و سائریمه بک یقین دوران، بو کونکی بر تورک ادبی کبی قولای اوقونان و لغتسنر آکلاشیلان بر شاعردر.

